

Projekcia významov a funkcií rituálnych nápojov u Slovanov v literárnych prameňoch

Cieľom príspevku je analýza vzťahov nápojov ako voda, mlieko, med, víno (krv) a pivo, ktoré majú v slovanskej kultúrnej symbolike špecifické postavenie, zo semiotického hľadiska ich možno vnímať ako nutné axiómy života spoločenstva. Ide tu o kultúrne hodnotové fenomény spájané s analogickými funkciami a významami, vyznačujúcimi sa jedinečným prepájaním duálnych (protichodných) efektov. Spomenuté nápoje sa v kultúrnej symbolike využívali na rituálne ciele – spájali sa so sférou živých i mŕtvych, prinášali radosť i smútok, obnovovali sakrálny poriadok, no mohli ho i narušiť. Ich kultúrny výskyt vykazuje mieru vysokej sakrality v rituálnom narábaní s každým uvedeným nápojom. Veľmi podstatným prvkom týchto rituálnych látok zväčša býva funkcia utužovania *communitas* – spoločenstva – na základe nutnej účasti členov komunity na sakrálnych aktivitách, počas ktorých sa dané nápoje symbolicky využívali – zabezpečovali či uchovávali správny chod spoločenstva. V príspevku sa pokúšame preukázať možnosť vzájomnej funkčnej substitúcie spomenutých nápojov (symbolov) v slovanskom kultúrnom priestore a cez ne metaforizovaných axióm, poukazujúc na skutočnosť (s oporou o teorémy metafory rodinnej podobnosti), že medzi týmito jednotlivými kultúrnymi symbolmi možno nájsť dôležitý cyklický štruktúrny vzťah vzájomnej prepojenosti. Tá nám umožňuje pochopiť, prečo sa v niektorých regiónoch používa v istých rituálnych úkonoch konkrétna látka, v iných zasa iná látka, zachovávajúc si však sémantický rozsah použitia. Kultúrne využívanie týchto nápojov sa vnieslo i do folklórnych naratívnych prameňov slovanskej proveniencie, preto bude naším cieľom najmä pokus o komparatívnu identifikáciu ich funkcií a kultúrnych hodnôt v prameňoch s oporou o iné, neslovanské (indoeurópske) kultúrne tradície. Analogické funkcie a významy im

pripisované nás motivujú uvažovať o možnom (tematologickom) odraze protomýtu v kultúrnej pamäti slovanských spoločenstiev.

Kľúčové slová: voda, med, mlieko, víno, pivo, rituál, sakralita, komunita, mytológia, kultúra, folklórne pramene